

Міністерство внутрішніх справ України
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СИДОРЕНКО НАТАЛІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 343.9 (477)

**ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОГО
СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий консультант:

доктор юридичних наук, професор

Шаблистий Володимир Вікторович,

Дніпропетровський державний університет

внутрішніх справ, завідувач кафедри

кримінально-правових дисциплін

ННІ права та інноваційної освіти.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

Письменський Євген Олександрович,

Луганський державний університет внутрішніх

справ ім. Е.О. Дідоренка,

завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін;

доктор юридичних наук, доцент

Абакумова Юлія Вікторівна,

Класичний приватний університет,

директор Інституту економіки та права;

доктор юридичних наук, професор

Мозоль Станіслав Анатолійович,

Національна академія внутрішніх справ,

професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права.

Захист відбудеться 26 листопада 2021 року о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

Автореферат розіслано 21 жовтня 2021 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. Ф. Примаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Конституція України, проголосивши у ст. 6 поділ державної влади в Україні на законодавчу, виконавчу та судову, увібрала в себе кращі надбання людства у цій сфері, оскільки органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Атрибутом правової держави є рішення суду, що має виконуватися як представниками законодавчої, так виконавчої влади, всіма юридичними та фізичними особами. Якщо говорити про рішення суду у кримінальному судочинстві, то воно є квінтесенцією діяльності органів кримінальною юстиції як представників виконавчої влади, так й судової влади, що у своїй сукупності складає систему органів кримінального судочинства.

Фактично з листопада 2012 року (з моменту вступу в силу «нового» КПК України) органи кримінального судочинства функціонують абсолютно в нових умовах – в умовах постійного перманентного реформування, що особливо актуалізувалося з жовтня 2014 року, з моменту прийняття цілої низки законів як про удосконалення діяльності діючих органів кримінального судочинства (прокуратура, поліція та ін.), так й про появу нових – НАБУ, ДБР, БЕБ та ін.

У кожному із цих законів серед завдань того чи іншого органу, крім виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, є завдання щодо запобігання (частіше – протидії) кримінальним правопорушенням. Це у свою чергу, вимагає якісно нових підходів до наукового супроводження організації діяльності всіх органів кримінального судочинства, оскільки з 2010 року на загальнодержавному рівні не прийнято не те що закону «Про профілактику правопорушень», а навіть Постанови Кабінету Міністрів України про затвердження комплексної програми профілактики правопорушень на певні роки.

Варто відмітити, що проблеми протидії злочинності в цілому та окремих її видів висвітлено у працях різних вчених, зокрема вітчизняних: Ю. В. Абакумова, О. М. Бандурка, П. С. Берзін, Ю. В. Баулін, В. С. Батиргареева, В. М. Бесчастний, Є. М. Блажівський, В. І. Борисов, А. А. Вознюк, Є. О. Гладкова, Б. М. Головкін, Н. О. Гуторова, В. К. Грищук, Ю. Б. Данильченко, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, В. П. Ємельянов, О. О. Житний, А. Ф. Зелінський, М. В. Карчевський, І. В. Козич, Т. В. Корнякова, О. М. Костенко, І. М. Копотун, В. В. Кузнецов, О. М. Литвак, Т. Є. Леоненко, О. М. Литвинов, К. Б. Марисюк, О. А. Мартиненко, І. Б. Медицький, С. А. Мозоль, А. А. Музика, Ю. В. Орлов, Н. А. Орловська, В. І. Павликівський, М. І. Панов, Є. О. Письменський, А. В. Савченко, О. М. Семенишин, В. В. Сокурєнко, О. О. Степанченко, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, В. М. Трубников, В. О. Туляков,

А. Є. Фоменко, П. Л. Фріс, С. О. Харитонов, В. Б. Харченко, О. М. Храмцов, П. В. Хряпінський, В. В. Шаблистий, В. І. Шакур, І. С. Яковець, Н. М. Ярмиш, О. Н. Ярмиш, А. М. Яценко та багато інших.

Окремо слід вказати на праці, в яких кримінологічна діяльність деяких органів кримінального судочинства, кримінологічне забезпечення їх діяльності вже досліджено на рівні докторських дисертацій. Це Є. М. Блажівський «Моніторинг протидії злочинності в Україні» (м. Харків, 2013 р.); О. С. Іщук «Теоретико-методологічні та практичні засади кримінологічної діяльності органів прокуратури України» (м. Харків, 2016 р.); В. М. Бесчастний «Теорія та практика кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні» (м. Харків, 2018 р.); А. В. Коваленко «Теоретико-прикладні засади кримінологічного забезпечення поліцейської діяльності в Україні» (м. Дніпро, 2020 р.); Н. Є. Філіпенко «Кримінологічна діяльність судово-експертних установ України: теорія та практика» (м. Харків, 2021 р.); А. Є. Фоменко «Теоретико-прикладні засади кримінологічної діяльності Національної поліції України» (м. Харків, 2021 р.). Безумовно, результати досліджень цих та інших науковців стали підґрунтям для дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України, яка в межах однієї дисертації не була предметом дослідження. Поява нових правоохоронних органів з правом досудового розслідування кримінальних правопорушень ще більше актуалізувала таке дослідження.

Таким чином, в сучасній науці кримінології відкритим залишається поле для монографічного наукового пошуку шляхів вирішення проблем, пов'язаних із вивченням поняття кримінологічної діяльності органів кримінального, науковим обґрунтуванням її перспективних напрямів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження узгоджується з положеннями Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 08.04.2008 року № 311/2008 та рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 року «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні», введеним в дію Указом Президента України від 16.06.2015 р. № 341/2015.; положеннями р. 4 Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015; Плану проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на 2021 р., затверджених вченою радою цього ЗВО 24.12.2020 р. протокол № 4.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу теоретичних засад, правового регулювання та практичного розв'язання органами кримінального судочинства України завдань у сфері запобігання кримінальним правопорушенням,

дослідити специфіку здійснення нею кримінологічної діяльності, а також визначити шляхи її удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі основні завдання:

- охарактеризувати кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства як предмет наукових пошуків;
- визначити методологію дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України;
- сформулювати поняття і види кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України;
- дослідити функції кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України;
- описати реалізацію кримінологічної політики держави в діяльності органів кримінального судочинства;
- визначити пріоритети та рівні кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства;
- охарактеризувати принципи кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства;
- надати характеристику науковим засадам управління кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства;
- розкрити наукові засади здійснення кримінологічного моніторингу органами кримінального судочинства;
- описати взаємодію між органами кримінального судочинства щодо здійснення кримінологічної діяльності;
- встановити норми подібності та відмінності між зарубіжним та національним досвідом кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства, надати пропозиції щодо його гармонізації;
- розробити засоби виміру ефективності кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства;
- охарактеризувати механізм реалізації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства;
- дослідити інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у сфері діяльності правоохоронних органів та суду.

Предметом дослідження є теоретико-прикладні засади кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України.

Методи дослідження. До методології дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України віднесено: а) принципи наукового пізнання (всебічність, повнота, об'єктивність, історизм); б) наукові

парадигми (соціального натуралізму, антропологічна); 3) синергетичний, діалектичний, системний, комплексний підходи; 4) загальнонаукові й спеціально-наукові методи пізнання.

Серед загальних методів дослідження у дисертації використано методи аналізу та синтезу, що дозволив з'ясувати суттєві ознаки досліджуваних категорій, серед яких кримінологічна діяльність, суб'єктний склад органів кримінальної юстиції тощо, а також здійснити їх поділ на частини та види (підрозділи 1.1., 1.2, 1.3); методи індукції та дедукції – дозволили зробити висновки про сутність кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства та сформулювати уявлення про кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства на основі судження про окремі її елементи (розділи 1 та 2); за допомогою історико-правового методу з'ясовано стан наукових досліджень кримінологічної діяльності загалом та кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства зокрема (підрозділ 1.1); системно-структурний метод став основою пізнання внутрішньої будови кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства як складного правового явища та дозволив з'ясувати зв'язки між окремими її елементами (розділи 3 та 4).

До спеціально-наукових методів пізнання віднесено порівняльний метод, що дозволив зіставити різні однорідні юридичні поняття, процеси і явища для з'ясування їх спільних та відмінних рис, – визначено співвідношення поняття із суміжними категоріями, які утворюють понятійний ряд «кримінологічна діяльність» з категоріями «запобіжна діяльність», «правоохоронна діяльність», «юридична діяльність» тощо (розділ 1); за допомогою компаративістського методу (методу порівняльного правознавства) надано характеристику світовим моделям кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства (підрозділ 3.3); метод правового моделювання використано при підготовці пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення чинного національного законодавства з питань удосконалення діяльності органів кримінального судочинства в аспекті здійснення нею кримінологічної діяльності (розділ 2 та 3).

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять: аналітичні матеріали органів кримінального судочинства, що використовувались для підготовки програмних рішень Кабінету Міністрів України, Верхового Суду, Вищого антикорупційного суду; політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистична звітність Офісу Генерального прокурора та Державної судової адміністрації за різними напрямками роботи з липня 2015 року, опубліковані статистичні матеріали інших органів державної влади та місцевого самоврядування.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації склали наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі теорії держави і права, філософії, кримінології

та кримінального права, публічного управління та адміністрування, соціології, інших галузевих правових наук.

Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, положеннях законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які визначають кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших монографічних досліджень, у якій з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень правової науки досліджено проблемні питання кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України та сформульовано авторське бачення шляхів їх вирішення. У результаті проведеного дослідження сформовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– на основі аналізу теоретичних засад, правового регулювання та практичного розв'язання органами кримінального судочинства України завдань у сфері запобігання кримінальним правопорушенням, створено теоретичну концепцію кримінологічної діяльності кримінального судочинства України, основою якої є ідея щодо законодавчого закріплення головного завдання цих органів – запобігання кримінальним правопорушенням з наданням такої діяльності рівнозначного значення із ефективністю та результатом виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень;

– кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства України визначено у *широкому значенні* як складову правоохоронної діяльності, що являє собою сукупність процесуальних, організаційних, управлінських, наглядових, контрольних, інформаційних, аналітичних, експертних, превентивних заходів, що вживаються суб'єктами уповноваженими на виявлення, попередження, припинення, розкриття, розслідування кримінальних правопорушень, а також судовий розгляд кримінальних проваджень з метою виявлення причин і умов вчинення кримінальних правопорушень, їх усунення, з'ясування особи злочинця, а також жертви кримінального правопорушення; у *вужькому розумінні* – це діяльність сторони кримінального провадження з боку обвинувачення (слідчого, дізнавача, керівника органу досудового розслідування, керівника органу дізнання, прокурора), а також суду та державних судово-експертних установ, яка здійснюється в ході здійснення такого провадження з метою виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочинів та кримінальних проступків, їх усунення та мінімізації криміногенного впливу;

– за територіальною ознакою у межах всієї країни виділено пріоритети кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства трьох рівнів:

загальнодержавні пріоритети, пріоритети регіонального (обласного, АРК, м. Київ та м. Севастополь) та місцевого (муніципального) рівня; за функціональною ознакою – пріоритети характерні для всіх органів кримінального судочинства, а також пріоритети, властиві для окремих органів;

– на підставі вивчення кращих світових моделей кримінологічної діяльності органів кримінальної юстиції встановлено, що зарубіжний досвід протидії злочинності характеризується соціально-орієнтованою спрямованістю та активним використанням можливостей інформаційних технологій та ресурсів соціальних мереж в профілактичних цілях – запропоновано запровадити до штатного розпису органів кримінального судочинства фахівців із кібербезпеки;

– доведена доцільність створення та прийняття за участі всіх правоохоронних органів, підрозділи яких здійснюють досудове розслідування, не суто відомчого, а міжвідомчого нормативного акту з питань регламентації оперативної звітності стосовно результатів запобігання кримінальним правопорушенням;

– розроблено низку змін до законодавчих та інших нормативно-правових актів, що здатні позитивно вплинути на кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства (наведено у висновках);

удосконалено:

– кримінологічне вчення про те, що кримінологічний моніторинг органів кримінального судочинства – це соціально зумовлена, науково-обґрунтована система спостереження, вимірювання та оцінки стану явищ та процесів у різні періоди, яка спрямована на оптимізацію системи протидії та запобігання злочинності, шляхом отримання повної та обґрунтованої інформації про злочинність з метою її подальшого оброблення, систематизації та використання для реалізації стратегічних завдань протидії злочинності;

– доктринальне положення про те, що кримінологічна політика держави є складовою державної правової політики, що визначає головні завдання, напрями, цілі, принципи, стратегію, суб'єктів та форми реалізації діяльності, пов'язаної із ефективним запобіганням злочинності з метою покращення кримінологічної ситуації у державі. У свою чергу ефективне запобігання злочинності потребує розробки певних алгоритмів реалізації, що мають бути закріплені у формі кримінологічних стратегій;

– позицію щодо доцільності повернення обов'язку органів кримінального судочинства встановлювати причини та умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, вживати заходів щодо їх усунення шляхом його закріплення у КПК України;

дістало подальший розвиток:

– твердження про те, що для ефективного реалізації кримінологічної політики держави доцільно прийняти єдиний узагальнюючий документ на рівні

закону «Про державну програму запобігання злочинності» або «Про профілактику правопорушень», у якому було би визначено головні завдання, напрями, цілі, принципи, стратегію, суб'єктів та форми реалізації діяльності по запобіганню злочинності в Україні;

– твердження про те, що під управлінням кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства слід розуміти різновид державного управління, головною метою якого є забезпечення вжиття ефективних заходів запобігання злочинності, що полягає у свідомо організованому, планованому, скоординованому та цілеспрямованому процесі керівного впливу уповноважених на те представників окремих органів кримінального судочинства вищого рівня на підлеглі або іншого відомчого рівня на діяльність піднаглядних їм підрозділів чи окремих працівників нижчого рівня або іншого відомства;

– доктринальне положення про те, що функціями кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України є напрями її впливу на суспільні відносини, що складаються у сфері протидії злочинності, які розкривають соціально-юридичну сутність та призначення такої діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення теоретико-правових проблем та наукового дослідження реалізації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства;

– у галузі нормотворчості – для підготовки і уточнення низки програмних рішень і документів, присвячених кримінологічній діяльності органів кримінального судочинства;

– у правозастосовній діяльності – для вдосконалення та підвищення ефективності функціонування правоохоронних органів, зокрема під час реалізації діяльності по усуненню причини та умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень;

– в освітньому процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників із дисциплін «Кримінологія», «Запобігання кримінальним правопорушенням Національною поліцією», «Аналіз та прогнозування злочинності» тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки були оприлюднені дисертантом на наступних міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України (м. Київ 14-15 листопад 2018 року); «Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та прикладних досліджень» (м. Київ, 09–10 лютого 2019 р.); «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи (м. Київ, 15–16 вересня 2020 р.); «Перспективні напрямки

розвитку юридичної науки у ХХІ сторіччі (м. Київ, 17–18 лютого 2021 р.); «Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 21–22 квітня 2021 р.); «Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті» (м. Київ, 17–18 липня 2019 р.); «Сучасні проблеми юридичної науки в Україні (м. Київ, 17–18 березня 2020 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані за результатами дисертаційної роботи, відображені в одній одноособовій монографії, 16 статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, 4 статтях, опублікованих у наукових періодичних виданнях інших держав з напряду, з якого підготовлено дисертацію, 7 працях апробаційного характеру на наукових форумах різного рівня.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, які об'єднують 14 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 452 сторінки, з яких основний текст дисертації займає 379 сторінки, список використаних джерел розташований на 52 сторінках (508 найменувань), додаток – на 4 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми, висвітлюється ступінь її наукової розробленості, формулюються об'єкт, предмет, мета та задачі дослідження, визначаються теоретико-методологічні основи й емпірична база, обґрунтовується наукова новизна одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення, форми апробації та структура дисертаційної роботи.

Розділ 1 «Стан наукової розробки та теоретичні засади кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства» містить чотири підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства України як предмет наукових розвідок»* встановлено, що джерельну й методологічну основу визначеного предмету наукового пізнання складають праці, які варто розподілити на такі групи: а) роботи, в яких дослідниками з'ясовувався зміст і сутність кримінологічної діяльності як явища правової дійсності, її етапи та різновиди; б) доробки правників, у фокусі дослідження яких була кримінологічна діяльність окремих суб'єктів владних повноважень; в) наукові джерела, присвячені кримінологічному забезпеченню та кримінологічному супроводу різних видів діяльності щодо протидії злочинності; г) праці, безпосереднім предметом дослідження яких стала кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства України

Серед праць, безпосереднім предметом дослідження яких стала кримінологічна діяльність суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в першу чергу вивчено докторські дисертації Є. М. Блажівського «Моніторинг протидії злочинності в Україні»; О. С. Іщука «Теоретико-методологічні та практичні засади кримінологічної діяльності органів прокуратури України»; В. М. Бесчастного «Теорія та практика кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні»; А. В. Коваленка «Теоретико-прикладні засади кримінологічного забезпечення поліцейської діяльності в Україні»; Н. Є. Філіпенко «Кримінологічна діяльність судово-експертних установ України: теорія та практика»; А. Є. Фоменка «Теоретико-прикладні засади кримінологічної діяльності Національної поліції України» та ін.

Також теоретичним підґрунтям дослідження стали фундаментальні праці з приводу стратегії й тактики протидії злочинності в цілому та окремих її проявів таких вчених як О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєєва, В. В. Василевич, Р. С. Веприцький, Є. О. Гладкова, Б. М. Головкін, Л. М. Давиденко, В. М. Дрьомін, А. Ф. Зелінський, А. П. Закалюк, М. В. Кікалішвілі, О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов, П. Л. Фріс, В. І. Шакун, та ін.

У підрозділі 1.2 «*Методологія дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України*» наголошено на тому, що одним із ключових елементів методології дослідження, окрім принципів та методів, є методологічні підходи. Під методологічним підходом в рамках дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України розуміється обрана стратегія наукової розвідки, що обумовлена конкретним ракурсом дослідження. Значну роль в структурі методології дослідження відіграють гносеологічні принципи. Принципи пізнання правового явища, як первинний елемент методології, виступають універсальними та найбільш значущими керівними ідеями, які мають імперативний характер при здійсненні наукової розвідки. Зауважено, що в доктрині права загалом та кримінологічній науці, зокрема, не існує єдності вчених щодо визначення чіткого переліку належних принципів дослідження.

Доведено, що при висвітленні особливостей кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України слід неухильно дотримуватися таких принципів як *всебічність і повнота* наукового пошуку. Ідеї повноти та всебічності вимагали здійснення дослідження всіх аспектів організації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України, функціонування та взаємодії суб'єктів такої діяльності як між собою, так і з інституціями громадянського суспільства, визначення її як загальних, так і специфічних рис у взаємозв'язку з іншими правовими явищами. З цією метою у ході здійснення наукового пошуку використовувалися як нормативні, так і ненормативні юридичні джерела, доктринальні джерела суміжних наук, а також

існуючі результати практичної кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України.

Принцип *об'єктивності* зумовив дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України зважаючи на існуючі науково обґрунтовані точки зору щодо сутності цього феномену, унеможлиблюючи однобічний підхід його розуміння, складність і багатоаспектність цього явища правової дійсності, незалежно від суб'єктивної оцінки такої діяльності, враховуючи існуючі суперечності, позитивні і негативні чинники її сприйняття.

Принцип *історизму* дозволив пізнати генезу організації та здійснення кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України на тлі історичного розвитку Української держави, а також з'ясувати стан наукових досліджень вказаного явища правової дійсності.

До структури методології дослідження включено *наукову парадигму*, під якою у філософському енциклопедичному словнику розуміють сукупність визнаних на даному етапі передумов, що визначають конкретне наукове дослідження (знання) при здійсненні наукової розвідки в основі здійснення наукового пошуку. Нею є ідеї визнання людини, її прав, свобод та потреб найвищими цінностями кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України, а також критичного осмислення результатів такої діяльності.

Доведена доцільність використання *синергетичного підходу* у дослідженні складної та динамічної системи, якою і є кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства України. *Діалектичний підхід* дозволив з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки, а також існуючі суперечності між різними формами та видами здійснення кримінологічної діяльності органами кримінального судочинства України.

Констатовано те, що зважаючи на те, що кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства України перебуває у системі (суб'єкти її здійснення перебувають у взаємодії та взаємозв'язку та націлені на досягнення однієї стратегічної мети), дослідження такої діяльності має обов'язково здійснюватися на основі *системного підходу* – дозволив розглянути кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства України у всій її багатоаспектності та багатогранності як явища правової реальності, визначено її характерні загальні риси, а також її складових, зв'язок цієї діяльності з правоохоронною та іншою діяльністю.

Серед методів пізнання виділено такі. За допомогою *методу аналізу* кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства України розподілено на складові частини та досліджено їх окремо як елементи єдиного цілого. У свою чергу *метод синтезу* дозволив з'єднати отримані при аналізі частини у єдине ціле, сформулювати загальні поняття, характерні риси правового явища, проміжні висновки тощо.

Індуктивний метод дозволив сформувавши уявлення про кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства України на основі умовиводів про кожну з окремих її складових. В той час, як *дедуктивний науковий метод* дозволив зробити висновки про феномен кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України, враховуючи наукові підходи до розуміння суміжних категорій, що є ширшими за обсягом та змістом. *Функціональний метод* став в нагоді при з'ясуванні функцій, тобто основних напрямів здійснення кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства в Україні. Враховуючи той факт, що досліджуваний нами феномен має внутрішню будову, елементи якої перебувають в системі, для її з'ясування слід використати *системно-структурний метод дослідження*. До окремої групи методів наукового пошуку віднесено спеціально-наукові методи пізнання. З'ясовано спільні та відмінні риси досліджуваного правового явища та суміжних категорій з необхідністю за допомогою застосування *порівняльного методу*. Всебічність дослідження вимагала застосування і *компаративістського (порівняльно-правового) методу*, що дозволив з'ясувати спільні та відмінні риси здійснення кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України та зарубіжних державах. Враховуючи прикладний характер нашого дослідження, а саме необхідність підготовки пропозиції для вдосконалення законодавства з питань кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України, використано *метод правового моделювання*.

У підрозділі 1.3 «*Поняття і види кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України*» визначено види кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України, що дало можливість сформувавши цілісне бачення такого роду правоохоронної діяльності, встановити співвідношення рівня і змісту діяльності всіх та кожного суб'єкта окремо, з'ясувати їх роль у сфері протидії злочинності в державі. Доведено, що суб'єкти кримінального судочинства слід розглядати в трьох значеннях: 1) буквальному (виключно суди); 2) вузькому (слідчі, дізнавачі, прокурори, суд, адвокати); 3) широкому (суб'єкти, які здійснюють виявлення, попередження, припинення, розкриття або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовий розгляд кримінальних проваджень). Включення адвокатів до переліку обов'язкових суб'єктів кримінологічної діяльності при здійсненні кримінального судочинства є перспективним напрямком подальших досліджень (адвокат може бути суб'єктом здійснення кримінологічної діяльності виключно в тих випадках, коли це співпадає з інтересами особи, яку він представляє).

Констатовано, що кримінологічна діяльність може здійснюватися як в теоретичній (освітній, науковій), так і практичній площині та окрім усунення детермінантів вчинення кримінальних правопорушень має бути направлена і на з'ясування особи кримінального проступку чи злочину, а також жертви

кримінального правопорушення, з використанням кримінологічних технологій. Доведено, що у широкому значенні: це складова правоохоронної діяльності, що являє собою сукупність процесуальних, організаційних, управлінських, наглядових, контрольних, інформаційних, аналітичних, експертних, превентивних заходів, що вживаються суб'єктами уповноваженими на виявлення, попередження, припинення, розкриття, розслідування кримінальних правопорушень, а також судовий розгляд кримінальних проваджень з метою виявлення причин і умов вчинення кримінальних правопорушень, їх усунення, з'ясування особи кримінального проступку та злочину, а також жертви кримінального правопорушення; у вузькому розумінні: це діяльність сторони кримінального провадження з боку обвинувачення (слідчого, дізнавача, керівника органу досудового розслідування, керівника органу дізнання, прокурора), а також суду та державних судово-експертних установ, яка здійснюється в ході здійснення такого провадження з метою виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочинів, їх усунення та мінімізації криміногенного впливу; 3) у буквальному розумінні: це врегульована кримінально-процесуальними нормами діяльність суду з виявлення причин і умов вчинення кримінальних правопорушень та ухвалення відповідного рішення для їх усунення під час розгляду кримінального провадження.

Видами кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України є *кримінологічне планування* (розуміється не тільки процес розробки планового кримінологічного документу, але й його фактичне втілення в життя, а також оцінка отриманих результатів, що, є окремим видом кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України та іменується кримінологічною профілактикою); *кримінологічне прогнозування*, *кримінологічна експертиза*, *кримінологічний нагляд*, *кримінологічний моніторинг* та ін.

У підрозділі 1.4 «Функції кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України» категорію «функції» в аспекті кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України розглянуто в таких значеннях: 1) напрямки кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України; 2) призначення кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України; 3) зміст кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України. Під функціями кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України запропоновано розуміти напрями її впливу на суспільні відносини, що складаються у сфері протидії злочинності, які розкривають соціально-юридичну сутність та призначення такої діяльності.

До функцій кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України віднесено запобіжну, виховну (правового виховання), правозахисну, правоохоронну, інформаційно-аналітичну та деякі ін.

Розділ 2 «Стратегія кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Реалізація кримінологічної політики держави в діяльності органів кримінального судочинства» констатовано, що кримінологічна політика держави – це складова державної правової політики, що визначає головні завдання, напрями, цілі, принципи, стратегію, суб'єктів та форми реалізації діяльності, пов'язаної із ефективним запобіганням злочинності з метою покращення кримінологічної ситуації у державі. У свою чергу ефективне запобігання злочинності потребує розробки певних алгоритмів реалізації, що мають бути закріплені у формі кримінологічних стратегій. Реалізація кримінологічної політики держави органами кримінального судочинства – це практичне впровадження цими органами передбачених у законах та інших нормативних актах завдань, цілей та основних положень кримінологічної політики, спрямованих на запобігання злочинності, крізь призму діяльності цих органів.

У підрозділі 2.2 «Пріоритети та рівні кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства» за територіальною ознакою у межах всієї країни виділено пріоритети кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства трьох рівнів: загальнодержавні пріоритети, пріоритети регіонального (обласного, АРК, м. Київ та м. Севастополь) та місцевого (муніципального) рівня.

На загальнодержавному рівні пріоритетом кримінологічної діяльності розглянутих органів мають бути злочинні діяння, що у масштабі всієї країни завдають найбільшої шкоди охоронюваним кримінально-правовими засобами суспільним відносинам, а саме: група злочинних діянь, що мають найбільш високий ступінь суспільної небезпеки, тобто тих, що пов'язані з організованою та кримінально-професійною злочинністю, економічною злочинністю та корупцією, кіберзлочинністю, наркозлочинністю, тероризмом, незаконним обігом зброї, кримінальні правопорушення проти особи і власності, основ національної безпеки.

На регіональному рівні пріоритети кримінологічної діяльності правоохоронних органів повинні відображатись у нормативних актах регіонального значення – регіональних (обласних) програмах запобігання злочинності. Відповідно, такі програми мають слугувати орієнтиром у кримінологічній діяльності органів кримінального судочинства регіонального (обласного) рівня. У свою чергу пріоритети кримінологічної діяльності місцевого (муніципального) рівня мають бути визначені у програмах запобігання злочинності відповідних адміністративно-територіальних одиниць (районів, міст, об'єднаних територіальних громад).

За функціональною ознакою пріоритети кримінологічної діяльності можна поділено на пріоритети характерні для всіх органів кримінального судочинства, а також пріоритети, властиві для окремих органів.

Класифікацію рівнів кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства здійснено за трьома підставами: за об'єктом кримінологічної діяльності, за суб'єктом кримінологічної діяльності та змішану (об'єктно-суб'єктну) класифікацію.

У підрозділі 2.3 *«Принципи кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства»* визначено перелік та зміст основних принципів кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства, а саме: верховенство права, законність, гласність, гуманізм, актуальність, адекватність запобіжних заходів, доцільність, ефективність, інформативність, конкретність, науковість, плановість, реальність, системність та постійність кримінологічного впливу, субординація та несуперечливість, утилітаризм, належне ресурсне забезпечення, всебічність, повнота й об'єктивність дослідження обставин справи, погодженість дій усіх учасників процесу протидії злочинності та запобігання злочинам та кримінальним проступкам, самостійність кримінологічної діяльності окремих органів кримінального судочинства.

У підрозділі 2.4 *«Наукові засади управління кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства»* встановлено, що державне управління у галузі кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства перебуває у такій сфері соціального життя, як запобігання злочинності. Саме у цій сфері такі органи мають бути наділені владними повноваженнями щодо визначення, застосування або впровадження різноманітних заходів запобігання злочинності. Виконання визначених заходів має бути обов'язковим для тих фізичних або юридичних осіб, стосовно яких вони спрямовані. Під управлінням кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства слід розуміти різновид державного управління, головною метою якого є забезпечення вжиття ефективних заходів запобігання злочинності, що полягає у свідомо організованому, планованому, скоординованому та цілеспрямованому процесі керівного впливу уповноважених на те представників окремих органів кримінального судочинства вищого рівня на підлеглі або іншого відомчого рівня на діяльність піднаглядних їм підрозділів чи окремих працівників нижчого рівня або іншого відомства.

Управління кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства, у першу чергу, має здійснюватися із використанням засобів наукового виду управління, а вже потім традиційного чи емпіричного видів. Тобто спрямування діяльності розглядуваних органів на вжиття різноманітних запобіжних заходів, визначення їх пріоритетності має спиратись на ґрунтовні дослідження науковців, а не на традиції чи тимчасові й швидкоплинні потреби окремих громадян.

Розділ 3 «Окремі напрями кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Наукові засади здійснення кримінологічного моніторингу органів кримінального судочинства» констатовано, що безпосереднє завдання та мета кримінологічного моніторингу полягає у тому, щоб сформувавши достовірну базу інформації про певний вид злочинності, причини та умови, які її обумовлюють, недоліки в діяльності суб'єктів протидії та запобігання, тощо. Дослідження наукових засад кримінологічного моніторингу є надзвичайно важливим питанням, а впровадження такої діяльності в практичній діяльності органів кримінального судочинства повинно стати невід'ємною частиною їх компетенції.

Установлено, що на сьогодні статистичні звіти, які представлені на сайтах різних органів кримінального судочинства, не відображають повної та реальної картини криміногенної ситуації в країні. Як правило, досліджуються тільки статистичні показники зареєстрованої злочинності, завданих збитків тощо. Назріла необхідність якісно змінити підхід до проведення моніторингу застарілими методами та здійснювати аналіз з використанням методів та здобутків інформаційної сфери та штучного інтелекту. Однак така діяльність повинна проводитися на принципово новому методологічному рівні, який буде забезпечуватися створенням єдиної бази даних про злочинність. Зазначена база даних буде орієнтована на машинну обробку даних і кількісний аналіз; поповнення бази даних відкритими дослідженнями злочинності, внутрішньою статистикою правоохоронних органів, при цьому проводити поділ за критерієм достовірності інформації про події, ситуаціях, персонах, організаціях. Також важливим аспектом повноцінної моніторингової діяльності повинно стати використання інформації про результати діяльності громадських, молодіжних, організацій, навчальних закладів тощо. Особливу увагу слід приділяти аналізу і прогнозуванню злочинності з її регіональним аспектом особистості злочинця, причинного комплексу з метою прогнозування та протидії тим новим викликам кримінологічної безпеки, яким нам всім необхідно протистояти.

Розвинуто положення кримінологічної науки про те, що кримінологічний моніторинг органів кримінального судочинства – це соціально зумовлена, науково-обґрунтована система спостереження, вимірювання та оцінки стану явищ та процесів у різні періоди, яка спрямована на оптимізацію системи протидії та запобігання злочинності, шляхом отримання повної та обґрунтованої інформації про злочинність з метою її подальшого оброблення, систематизації та використання для реалізації стратегічних завдань протидії злочинності.

У підрозділі 3.2 «Взаємодія органів кримінального судочинства з іншими суб'єктами протидії злочинності» акцентовано увагу на тому, що підвищення ефективності запобіжної діяльності безпосередньо залежить від взаємодії

суб'єктів кримінального судочинства, діяльність яких повинна бути скоординована і спланована шляхом належного нормативно-правового забезпечення, підготовки реальних, дієвих цільових програм, що носять міжгалузевий, міжвідомчий і міжрегіональний характер та мають дієвий механізм реалізації. Такий підхід вимагатиме підвищення ролі та значущості запобіжної складової в діяльності суб'єктів кримінального судочинства, що обумовлює відпрацювання координаційних зв'язків і взаємодії між уповноваженими суб'єктами; уточнення функціональних повноважень органів.

До суб'єктів кримінологічної діяльності в Україні слід віднесено державні органи, які визначають державну політику у сфері боротьби (у тому числі запобігання злочинам) зі злочинністю, а саме: – Верховна Рада України; – Президент України; – Кабінет Міністрів України; – органи місцевого самоврядування. До суб'єктів реалізації кримінологічної політики належать: – державні органи, які здійснюють координацію діяльності у сфері запобігання злочинам; – державні органи, які здійснюють правоохоронну діяльність у сфері запобігання злочинам; – органи, установи та організації, окремі громадяни, діяльність яких напряму не пов'язана з запобігання кримінальним правопорушенням, водночас реалізація повноважень чи виконання громадянського обов'язку безпосередньо впливає на усунення причин та умов вчинення кримінальних правопорушень.

Констатовано, що не зважаючи різний правовий статус, функції та коло повноважень, у своїй сукупності органи кримінального судочинства утворюють цілісну систему протидії злочинності, здійснюючи вплив на злочинність по різним напрямкам та векторам. Поряд з цим рівність органів кримінального судочинства, чіткий баланс їхніх прав дають змогу кожному суб'єкту системи не лише активно впливати на роботу іншого, а й стримувати його від порушень закону. Забезпечення балансу та взаємодії між ними – надійний механізм стримувань і противаг, ефективний засіб контролю, універсальний гарант недопущення беззаконня цими суб'єктами. Діяльність органів кримінального судочинства завжди спрямована на вирішення спільних завдань щодо протидії злочинності. Не зважаючи на те, що прийнято низку нормативних документів, які стосуються питань координації та взаємодії, вони здебільшого мають декларативний характер. Залишається не достатньо розробленим та відпрацьованим реальний механізм координації та органів кримінального судочинства.

У підрозділі 3.3 «Зарубіжний досвід кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства» досліджено досвід таких країн, як Австрія, Білорусь, Вірменія, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Федеративна Республіка Німеччина, Італія, Ізраїль, Індія, Казахстан, Швеція, Франція, Японія та ін.

Встановлено, що значення дослідження позитивного досвіду запобігання злочинам в зарубіжних країнах має важливе значення. Саме зарубіжний досвід діяльності з протидії злочинності дозволив краще вивчити, зрозуміти, побачити сильні та слабкі сторони роботи органів кримінального судочинства. Не зважаючи на різні традиції та історичний досвід, розглянуті нами в підрозділі зарубіжні країни використовували досить доступні ресурси та інноваційні технології для максимального підвищення ефективності запобіжної діяльності в інтересах суспільства і окремого громадянина. При чому в цих країнах спостерігається вдалий перехід від кризової моделі діяльності кримінальної юстиції до суспільно орієнтованої моделі – профілактиці злочинності. Максимально достовірним індикатором діяльності поліції в зарубіжних країнах виступає постійне дослідження громадської думки. Поряд з цим, актуальним залишається і питання вдосконалення різноманітних форм соціального контролю над діями правоохоронних органів як гарантії забезпечення дотримання прав та свобод людини та громадянина кожної держави.

Розділ 4 «Шляхи удосконалення кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 *«Ефективність кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства та її вимір»* доведено, що під ефективністю кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства необхідно розуміти досягнення поставленої мети із найменшими затратами. Під метою необхідно розуміти запобігання та профілактику правопорушень. Вимір же кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства може бути здійснений шляхом моніторингу тенденції до зменшення рівня злочинної поведінки в окремих регіонах та країні в цілому. Однак, не враховуючи це, в органах кримінального судочинства наразі ще залишається негативна тенденція, наслідувана ще за часів Радянського Союзу, спрямована на виконання показників. Основою виміру ефективності кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства має стати рівень довіри населення та нормативно визначений показник проведених запобіжних заходів.

У підрозділі 4.2 *«Механізм реалізації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства»* під механізмом реалізації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства запропоновано розуміти систему взаємозалежної діяльності органів кримінального судочинства, покликаної з метою виявлення та усунення причини і умови, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, а також пошуку шляхів і засобів попередження вчинення нових кримінальних правопорушень.

Розвинуто твердження тих вчених, які вважають, що сама кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства може здійснюється в рамках досудового розслідування (у формі досудового слідства, якщо розслідуються злочини, або у формі дізнання, якщо розслідуються кримінальні проступки)

та/або та на етапі судового розгляду. Безпосередньо кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства в свою чергу може розглядатися в двох значення: широкому та вузькому. У широкому сенсі дане поняття охоплює всю роботу учасників кримінального процесу, проведену ними з метою попередження кримінальних правопорушень, виявлення та усунення причин і умов розслідуваних кримінальних правопорушень, правового виховання громадян тощо. У вузькому значенні – це діяльність органів кримінального судочинства щодо виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень.

У підрозділі 4.3 «Інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства» зроблено висновок про те, що наразі забезпечення безпеки баз даних, які використовуються під час інформаційно-аналітичного забезпечення кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства, не встигає за стрімким розвитком інформаційно суспільства. Це, зокрема, зумовлено браком висококваліфікованих кадрів з технічною освітою у сфері ІТ; недостатнім матеріальним забезпеченням (мається на увазі сучасне обладнання); недостатнім рівнем фінансування та ін.

Підтримано тих учених, які вважають, що інформаційно-аналітична діяльність правоохоронних органів – це пошук, обробка, внесення, аналіз та інформаційне зберігання (утворення баз даних), чи інформаційно-аналітична робота, що покликана та основною метою якої є опрацювання даних щодо злочинів та кримінальних проступків, їх зберігання аби окреслити тенденції злочинності, а також інформаційної допомоги в розкритті вже вчинених кримінальних правопорушень.

Констатовано, що інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства взаємопов'язані між собою, і тільки у поєднанні можуть дати в кінцевому результаті наукові доробки, які в подальшому можуть бути впроваджені у практичну діяльність та/або освітній процес закладів вищої освіти відповідного профілю.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукової проблеми – розробки теоретико-прикладних засад кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України. У результаті дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

1 Характеристика кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства як предмету наукових пошуків дало змогу вести мову про те, що за

останні роки простежується все більша цікавість дослідників до питань, пов'язаних з кримінологічною діяльністю різних суб'єктів владних повноважень (переважно тих, які здійснюють правоохоронну діяльність), проте до поки в кримінологічній доктрині не сформовано цілісної концепції здійснення кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України, що є актуальним та нагальним завданням для сучасної правової науки. Джерельну й методологічну основу визначеного предмету наукового пізнання складають праці, які розподілено на такі групи: а) роботи, в яких дослідниками з'ясовувався зміст і сутність кримінологічної діяльності як явища правової дійсності, її етапи та різновиди; б) доробки правників, у фокусі дослідження яких була кримінологічна діяльність окремих суб'єктів владних повноважень; в) наукові джерела, присвячені кримінологічному забезпеченню та кримінологічному супроводу різних видів діяльності щодо протидії злочинності; г) праці, безпосереднім предметом дослідження яких стала кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства України.

2. Визначено методологію дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України – до теоретичного інструментарію дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України слід віднести: а) принципи наукового пізнання (всебічність, повнота, об'єктивність, історизм); б) наукові парадигми (соціального натуралізму, антропологічна); 3) синергетичний, діалектичний, системний, комплексний підходи; 4) загальнонаукові (аналіз та синтез, індукції та дедукції, системно-структурний методи) й спеціально-наукові методи пізнання (формально-догматичний, соціологічний, порівняльний, компаративістський, правового моделювання).

3. Сформульовано поняття і види кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України: 1) у широкому значенні: це складова правоохоронної діяльності, що являє собою сукупність процесуальних, організаційних, управлінських, наглядових, контрольних, інформаційних, аналітичних, експертних, превентивних заходів, що вживаються суб'єктами уповноваженими на виявлення, попередження, припинення, розкриття, розслідування кримінальних правопорушень, а також судовий розгляд кримінальних проваджень з метою виявлення причин і умов вчинення кримінальних правопорушень, їх усунення, з'ясування особи кримінального проступку та злочину, а також жертви кримінального правопорушення; 2) у вузькому розумінні: це діяльність сторони кримінального провадження з боку обвинувачення (слідчого, дізнавача, керівника органу досудового розслідування, керівника органу дізнання, прокурора), а також суду та державних судово-експертних установ, яка здійснюється в ході здійснення такого провадження з метою виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочинів, їх усунення та мінімізації криміногенного впливу; 3) у буквальному

розумінні: це врегульована кримінально-процесуальними нормами діяльність суду з виявлення причин і умов вчинення кримінальних правопорушень та ухвалення відповідного рішення для їх усунення під час розгляду кримінального провадження.

4. Доведено, що кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства України здійснює такі функції: 1) запобіжну (усунення, ослаблення та нейтралізація детермінант злочинності загалом та конкретних видів злочинів зокрема, утримання осіб від вчинення злочинів); 2) виховну (вплив на волю та свідомість правопорушників, а також суб'єктів, які схильні до вчинення правопорушення з метою формування у них правомірної, правослухняної поведінки і як наслідок - високого рівня правосвідомості); 3) правозахисну (припинення порушень прав людини, усунення загроз та перешкод в реалізації людиною своїх прав, відновлення порушених прав); 4) правоохоронну (забезпечення режиму законності та правопорядку, припинення поточних порушень публічного порядку, стримування потенційних кримінальних правопорушень, відновлення публічного порядку після того, як він був порушений, корегування поведінки, яка породжує порушення публічного порядку); 5) інформаційно-аналітичну (накопичення, узагальнення та аналіз інформації з проблем протидії злочинності, вивчення причин та умов, що сприяють проявам злочинності, а також осіб, від яких слід очікувати вчинення кримінальних правопорушень, прогнозування тенденцій і процесів у сфері протидії злочинності, інформування органів влади та громадськість про стан криміногенної ситуації, підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів).

5. Дослідження реалізації кримінологічної політики держави в діяльності органів кримінального судочинства дало підстави для твердження, що для ефективної реалізації кримінологічної політики держави доцільно:

- прийняти єдиний узагальнюючий документ на рівні закону «Про державну програму запобігання злочинності», у якому було би визначено головні завдання, напрями, цілі, принципи, стратегію, суб'єктів та форми реалізації діяльності по запобіганню злочинності в Україні;

- діяльність із запобігання кримінальним правопорушенням закріпити серед основних завдань кримінального провадження. Тому ст.2 КПК України доцільно викласти у наступному вигляді: «1. Завданнями кримінального провадження є: запобігання кримінальним правопорушенням з метою захисту особи, суспільства та держави від таких правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також...»;

- чинний КПК України доповнити нормами, аналогічними ст.ст.23-23-1 КПК України 1960 р., щодо обов'язку органів кримінального судочинства виявляти причини та умови вчинення кримінальних правопорушень, відносно яких здійснюються кримінальні провадження, а також інших, та передбачити

відповідальність за невиконання відповідних приписів уповноважених осіб щодо усунення таких детермінант;

- прийняти за участі всіх правоохоронних органів, підрозділи яких здійснюють досудове розслідування, не суто відомчого, а міжвідомчого нормативного акту з питань регламентації оперативної звітності стосовно результатів запобігання кримінальним правопорушенням;

- дослідити питання щодо надання підрозділам правоохоронних органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, повноважень здійснювати діяльність наступального та упереджувального характеру у стратегічних та тактичних напрямках запобігання злочинності;

- у ст.1, ч.2 ст.9, абз. 3 ч.1 ст. 22 Закону України «Про Національну поліцію» словосполучення «протидії злочинності» замінити на «запобігання злочинності». Крім того, й у ст.2 цього ж Закону одним із завдань поліції, замість «протидія злочинності» доцільно визначити «запобігання злочинності»;

- Розділ IV «Повноваження прокурора з виконання покладених на нього функцій» Закону України «Про прокуратуру» доповнити ст. 26-1 «Повноваження прокурора щодо запобігання кримінальним правопорушенням» наступного змісту:

«Прокурори, у межах виконання своїх функцій, з метою запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень, зобов'язані:

а) при здійсненні процесуального керівництва досудовим розслідуванням спрямовувати діяльність органів досудового розслідування на виявлення й усунення ними причин та умов, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень;

б) вживати інших запобіжних заходів у конкретному кримінальному провадженні;

в) у межах координаційної діяльності брати участь у розробленні заходів запобігання та протидії кримінальним правопорушенням спільно з іншими органами правопорядку;

г) здійснювати кримінологічний аналіз злочинності;

д) сприяти профілактичній діяльності громадських формувань»;

- у КПК України регламентувати повноваження органів прокуратури щодо процесуального керівництва органами досудового слідства стосовно виявлення й усунення ними причин та умов, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень;

- Закон України «Про Службу безпеки України» доповнити гарантіями щодо невторчання у діяльність працівників СБУ наступного змісту: «Будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення тощо, спрямовані до Служби безпеки України чи її співробітників, що стосуються питань досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні і не передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, є неправомірними та не

підлягають виконанню. У разі отримання такої вказівки, вимоги, доручення тощо працівник Служби безпеки України невідкладно інформує про це в письмовій голові Служби безпеки України».

6. Визначено пріоритети та рівні кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. За територіальною ознакою у межах всієї країни виділено пріоритети кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства трьох рівнів: загальнодержавні пріоритети, пріоритети регіонального (обласного, АРК, м. Київ та м. Севастополь) та місцевого (муніципального) рівня.

6.1. На загальнодержавному рівні пріоритетом кримінологічної діяльності розглянутих органів є злочинні діяння, що у масштабі всієї країни завдають найбільшої шкоди охоронюваним кримінально-правовими засобами суспільним відносинам, а саме: група злочинних діянь, що мають найбільш високий ступінь суспільної небезпеки, тобто тих, що пов'язані з організованою та кримінально-професійною злочинністю, економічною злочинністю та корупцією, кіберзлочинністю, наркозлочинністю, тероризмом, незаконним обігом зброї, кримінальні правопорушення проти особи і власності, основ національної безпеки.

6.2. На регіональному рівні пріоритети кримінологічної діяльності правоохоронних органів повинні відображатись у нормативних актах регіонального значення – регіональних (обласних) програмах запобігання злочинності. Відповідно, такі програми мають слугувати орієнтиром у кримінологічній діяльності органів кримінального судочинства регіонального (обласного) рівня. У свою чергу пріоритети кримінологічної діяльності місцевого (муніципального) рівня мають бути визначені у програмах запобігання злочинності відповідних адміністративно-територіальних одиниць (районів, міст, об'єднаних територіальних громад).

6.3. За функціональною ознакою пріоритети кримінологічної діяльності поділено на пріоритети, характерні для всіх органів кримінального судочинства, а також пріоритети, властиві для окремих органів. Загальні пріоритети органів кримінального судочинства співпадають із пріоритетами загальнодержавного рівня, тобто злочинні діяння, що у загальнодержавному масштабі завдають найбільшої шкоди охоронюваним кримінально-правовими засобами суспільним відносинам. Пріоритети, властиві для окремих органів випливають із тих завдань, що поставлені перед такими органами, а також функцій, які вони виконують. Так, для органів кримінального судочинства, що входять до складу Національної поліції України, тобто підрозділів слідства та дізнання, на загальнодержавному рівні пріоритетами кримінологічної діяльності є злочинні діяння, що становлять найвищий ступінь суспільної небезпеки, є найбільш розповсюдженими та/або спричиняють найбільше збитків державі і окремим громадянам, а також є підслідними для цих

підрозділів, відповідно до ч. 1 ст. 216 КПК України. Відповідно на регіональному рівні пріоритетом діяльності, поряд з вищезокресленими, є злочинні діяння специфічні для таких регіонів.

6.4. Пріоритетами кримінологічної діяльності органів прокуратури є визначені вище загальнодержавні пріоритети такої діяльності всіх органів кримінального судочинства, процесуальне керівництво діяльністю із досудового розслідування яких здійснює прокуратура. Аналогічні пріоритети кримінологічної діяльності повинні мати і суди, оскільки вони здійснюють правосуддя виключно по всім кримінальним провадженням у державі.

6.5. Класифікацію рівнів кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства здійснено за трьома підставами: за об'єктом кримінологічної діяльності, за суб'єктом кримінологічної діяльності та змішану (об'єктно-суб'єктну) класифікацію. За об'єктом кримінологічної діяльності виділено кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства: 1) на загальному рівні, як вплив на всю систему злочинності та сукупно на всіх злочинців; 2) вплив на особливому рівні на злочинність окремого виду або злочинців окремої групи; 3) вплив на конкретні акти злочинної поведінки або конкретних злочинців на індивідуальному рівні.

6.6. За суб'єктом кримінологічної діяльності рівні кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства поділено на: 1) діяльність всієї системи органів кримінального судочинства на загальнодержавному рівні, 2) діяльність органів та підрозділів кримінального судочинства на регіональному (обласному) рівні; 3) діяльність органів та підрозділів кримінального судочинства на місцевому (муніципальному) рівні 3) індивідуальна діяльність окремих працівників органів кримінального судочинства. За об'єктно-суб'єктним критерієм виділено наступні рівні кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства: 1) вплив на всю систему злочинності та сукупно на всіх злочинців системи органів кримінального судочинства на загальнодержавному рівні; 2) вплив на особливому рівні на злочинність окремого виду або злочинців окремої групи органів та підрозділів кримінального судочинства на регіональному (обласному) та/або місцевому (муніципальному) рівні; 3) вплив на конкретні акти злочинної поведінки або конкретних злочинців окремих працівників органів кримінального судочинства на індивідуальному рівні.

7. Характеристика принципів кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства дала підстави стверджувати, що ними є сукупність керівних ідей (засад), що являють собою основні вихідні положення для організації та здійснення органами кримінального судочинства кримінологічної діяльності, як складової кримінологічної політики держави, з метою ефективного запобігання злочинності.

Визначено перелік основних принципів такої діяльності, а саме: верховенство права, законність, гласність, гуманізм, актуальність, адекватність запобіжних заходів, доцільність, ефективність, інформативність, конкретність, науковість, плановість, реальність, системність та постійність кримінологічного впливу, субординація та несуперечливість, утилітаризм, належне ресурсне забезпечення, всебічність, повнота й об'єктивність дослідження обставин справи, погодженість дій усіх учасників процесу протидії злочинності та запобігання злочинам, самостійність кримінологічної діяльності окремих органів кримінального судочинства.

8. Надано характеристику науковим засадам управління кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства. Державне управління у галузі кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства перебуває у такій сфері соціального життя, як запобігання злочинності. Саме у цій сфері такі органи мають бути наділені владними повноваженнями щодо визначення, застосування або впровадження різноманітних заходів запобігання злочинності. І що важливо, виконання визначених заходів має бути обов'язковим для тих фізичних або юридичних осіб, стосовно яких вони спрямовані.

8.1. Під управлінням кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства слід розуміти різновид державного управління, головною метою якого є забезпечення вжиття ефективних заходів запобігання злочинності, що полягає у свідомо організованому, планованому, скоординованому та цілеспрямованому процесі керівного впливу уповноважених на те представників окремих органів кримінального судочинства вищого рівня на підлегли або іншого відомчого рівня на діяльність піднаглядних їм підрозділів чи окремих працівників нижчого рівня або іншого відомства.

8.2. Доведено, що управління кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства, у першу чергу, має здійснюватися із використанням засобів наукового виду управління, а вже потім традиційного чи емпіричного видів. Тобто спрямування діяльності розгляданих нами органів на вжиття різноманітних запобіжних заходів, визначення їх пріоритетності має спиратись на ґрунтовні дослідження науковців, а не на традиції чи тимчасові й швидкоплинні потреби окремих громадян.

8.3. Функціями державного управління кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства є окремі напрямки (форми) впливу управлінської діяльності, що здійснюють повноважні підрозділи або окремі особи та спрямовані на забезпечення мети ефективного запобігання злочинності. Проаналізовано такі спеціальні функції, як: стратегічне планування, прогнозування, ухвалення управлінських рішень, організація діяльності, контроль. Визначено перелік загальносистемних принципів, що може бути покладено в основу управління кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства, а саме: законність, ефективність, єдиноначалля і

колегіальність, централізація і децентралізація, науковість, плановість та публічність.

9. Розкрито наукові засади здійснення кримінологічного моніторингу органами кримінального судочинства. Встановлено, що кримінологічний моніторинг органів кримінального судочинства – це соціально зумовлена, науково-обґрунтована система спостереження, вимірювання та оцінки стану явищ та процесів у різні періоди, яка спрямована на оптимізацію системи протидії та запобігання злочинності, шляхом отримання повної та обґрунтованої інформації про злочинність з метою її подальшого оброблення, систематизації та використання для реалізації стратегічних завдань протидії злочинності. Сама моніторингова діяльність займає вагоме місце в системі професійної діяльності зазначених органів державної влади. Від якості та рівня розробленості наукових засад кримінологічного моніторингу та його практичного втілення в повсякденну діяльність органів кримінального судочинства безпосередньо залежить ефективність, ґрунтовність кримінологічного моніторингу, достатність отриманих даних для розробки стратегічних напрямків запобігання та протидії злочинності.

10. Описано взаємодію між органами кримінального судочинства щодо здійснення кримінологічної діяльності – суб'єкти кримінального судочинства активно взаємодіють як один з одним так і з іншими правоохоронними органами. Не зважаючи на різний правовий статус, функції та коло повноважень, у своїй сукупності вони утворюють цілісну систему протидії злочинності, здійснюючи вплив на злочинність по різних напрямкам та векторам. Поряд з цим рівність органів кримінального судочинства, чіткий баланс їхніх прав дають змогу кожному суб'єкту системи не лише активно впливати на роботу іншого, а й стримувати його від порушень закону. Забезпечення балансу та взаємодії між ними – надійний механізм стримувань і противаг, ефективний засіб контролю, універсальний гарант недопущення беззаконня цими суб'єктами. Діяльність органів кримінального судочинства завжди спрямована на вирішення спільних завдань щодо протидії злочинності.

Не зважаючи на те, що прийнято низку нормативних документів, які стосуються питань координації та взаємодії, вони здебільшого мають декларативний характер. Залишається не достатньо розробленим та відпрацьованим реальний механізм координації та органів кримінального судочинства. Недосконалістю характеризується взаємодія органів системи МВС і наявність різних підходів до виконання спільних загальних завдань. Досить слабкою на практиці є координація запобіжної діяльності. Більшість напрямків взаємодії та координації реалізуються формально.

Доведено, що виправити ситуацію з взаємодією органів кримінального судочинства допомогло б прийняття нормативного документу, який би регулював питання взаємодії органів кримінального судочинства між собою.

Таке рішення дозволило б визначити основні стратегічні напрямки взаємодії, їх зміст, завдання, механізм та засоби реалізації. Доцільним є передбачення в структурі органів кримінального судочинства посад кримінологів або аналітичних підрозділів, в яких би працювали кримінологи з фаховою освітою та займалися дослідженням кримінологічних аспектів діяльності окремого суб'єкта протидії злочинності та розробляли на цій основі пропозиції щодо вдосконалення їх діяльності, підвищення ефективності запобіжної діяльності. Лише симбіоз теоретичної бази та практичне втілення заходів протидії злочинності дозволить досягти якісно нового рівня протидії злочинності. Найбільш поширеними та ефективними формами взаємодії суб'єктів кримінального судочинства є: проведення спільних заходів; координаційні наради; обмін інформації; участь у спільних проектах, заходах тощо.

11. Встановлено норми подібності та відмінності між зарубіжним та національним досвідом кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства, надано пропозиції щодо його гармонізації. Зарубіжний досвід протидії злочинності характеризується соціально-орієнтованою спрямованістю та активним використанням можливостей інформаційних технологій та ресурсів соціальних мереж в профілактичних цілях. Також вагоме значення приділяється взаємодії з населенням, яке проявляє активну участь у протидії злочинності. Також запорукою ефективної профілактичної діяльності виступає налагоджена взаємодія різних органів кримінального судочинства в процесі здійснення профілактичної діяльності.

12. Розроблено засоби виміру ефективності кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. Доведено, що під ефективністю кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства необхідно розуміти досягнення поставленої мети із найменшими затратами. Під метою необхідно розуміти запобігання та профілактику правопорушень. Вимір же кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства може бути здійснений шляхом моніторингу тенденції до зменшення рівня злочинної поведінки в окремих регіонах та країні в цілому. Однак, не враховуючи це, в органах кримінального судочинства наразі ще залишається негативна тенденція, наслідувана ще за часів Радянського Союзу, спрямована на виконання показників. Основою виміру ефективності кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства має стати рівень довіри населення та нормативно визначений показник проведених запобіжних заходів.

13. Охарактеризовано механізм реалізації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. Під механізмом реалізації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства запропоновано розуміти систему взаємозалежної діяльності органів кримінального судочинства, покликаної з метою виявлення та усунення причини і умови, які сприяли вчиненню

кримінальних правопорушень, а також пошуку шляхів і засобів попередження вчинення нових кримінальних правопорушень.

Розвинуто твердження тих вчених, які вважають, що сама кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства може здійснюється в рамках досудового розслідування (у формі досудового слідства, якщо розслідуються злочини, або у формі дізнання, якщо розслідуються кримінальні проступки) та/або та на етапі судового розгляду. Безпосередньо кримінологічна діяльності органів кримінального судочинства в свою чергу може розглядатися в двох значення: широкому та вузькому. У широкому сенсі дане поняття охоплює всю роботу учасників кримінального процесу, проведену ними з метою попередження кримінальних правопорушень, виявлення та усунення причин і умов розслідуваних кримінальних правопорушень, правового виховання громадян тощо. У вузькому значенні – це діяльність органів кримінального судочинства щодо виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень.

14. Досліджено інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. Зроблено висновок про те, що наразі забезпечення безпеки баз даних, які використовуються під час інформаційно-аналітичного забезпечення кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства, не встигає за стрімким розвитком інформаційно суспільства. Це, зокрема, зумовлено браком висококваліфікованих кадрів з технічною освітою у сфері ІТ; недостатнім матеріальним забезпеченням (мається на увазі сучасне обладнання); недостатнім рівнем фінансування та ін.

Підтримано тих учених, які вважають, що інформаційно-аналітична діяльність правоохоронних органів – це пошук, обробка, внесення, аналіз та інформаційне зберігання (утворення баз даних), чи інформаційно-аналітична робота, що покликана та основною метою якої є опрацювання даних щодо злочинів та кримінальних проступків, їх зберігання аби окреслити тенденції злочинності, а також інформаційної допомоги в розкритті вже вчинених кримінальних правопорушень.

Констатовано, що інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства взаємопов'язані між собою, і тільки у поєднанні можуть дати в кінцевому результаті наукові доробки, які в подальшому можуть бути впроваджені у практичну діяльність та/або освітній процес закладів вищої освіти відповідного профілю.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Сидоренко Н. С. Кримінологічна діяльність органів кримінального судочинства України: монографія. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2021. 392 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Сидоренко Н.С. Методологічний інструментарій дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України. *Актуальні питання вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск. Том 4. С. 167–173.

3. Сидоренко Н.С. Поняття кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України. *Юридична наука*. 2019. №11. С. 189–194.

4. Сидоренко Н.С. Функції кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України. *Юридична наука*. 2019. №12. С. 207–212.

5. Сидоренко Н.С. Стан наукових досліджень кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 2. Том 2. С. 167–172.

6. Сидоренко Н.С. Деякі законодавчі кроки щодо підвищення ефективності реалізації кримінологічної політики держави у діяльності окремих органів кримінального судочинства. *Юридична наука*. 2020. №4. С. 191–196.

7. Сидоренко Н.С. Щодо визначення головних пріоритетів кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. *Юридична наука*. 2020. №5. С. 219–225.

8. Сидоренко Н.С. Визначення принципів кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. *Юридична наука*. 2020. № 6. С. 301–307.

9. Сидоренко Н.С. Деякі аспекти реалізації кримінологічної політики держави у діяльності органів кримінального судочинства. *Юридична наука*. 2020. №7. С. 288–293.

10. Сидоренко Н.С. Механізм реалізації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. *Юридична наука*. 2020. №8. С. 209–214.

11. Сидоренко Н.С. Наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. *Юридична наука*. 2020. №9. С. 231–236.

12. Сидоренко Н.С. Правозахисна функція кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України. *Юридична наука*. 2020. №10. С. 177–182.

13. Сидоренко Н.С. Ефективність кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства та її вимір. *Юридична наука*. 2020. №11. С. 210–214.

14. Сидоренко Н.С. Кримінологічний моніторинг в діяльності органів кримінального судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 111–115.

15. Сидоренко Н.С. Правові засади здійснення кримінологічного моніторингу органами національної поліції України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 4. С. 176–181.

16. Сидоренко Н.С. Окремі аспекти взаємодії органів кримінального судочинства. *Juris Europensis Scientia*. 2021. № 4. С. 133–127.

17. Сидоренко Н.С. Взаємодія органів досудового розслідування з органами кримінального судочинства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. № 3. 201–206.

***Статті у наукових періодичних виданнях інших держав
з напряму, з якого підготовлено дисертацію:***

18. Сидоренко Н.С. Зарубежный опыт криминологической деятельности органов уголовного судопроизводства. *Право и политика*. 2019. № 2. С. 114–118.

19. Сидоренко Н.С. Научные основы управления криминологической деятельностью органов уголовного судопроизводства. *Право и политика*. 2020. № 1. С. 201–206.

20. Сидоренко Н.С. Научное обеспечение реформирования органов уголовного судопроизводства Украины. *Право и Закон*. 2020. № 2. С. 161–166.

21. Сидоренко Н.С. Информационно-аналитическое обеспечение криминологической деятельности органов уголовного судопроизводства. *Право и Закон*. 2021. № 1. С. 123-127.

Праці апробаційного характеру:

22. Сидоренко Н.С. Види кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України // Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ 14-15 листопад 2018 року). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2018. С. 71–74.

23. Сидоренко Н.С. Визначення рівнів кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства // Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та прикладних досліджень: Матеріали міжнародної

науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 09–10 лютого 2019 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 60–63.

24. Сидоренко Н.С. Досвід деяких європейських країн щодо здійснення кримінологічної діяльності органами кримінального судочинства // Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 15–16 вересня 2020р. К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 41–44.

25. Сидоренко Н.С. Деякі аспекти подальшої розбудови державної політики у сфері захисту інформації України: поняття та сучасний стан адміністративно-правового регулювання // Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 17–18 лютого 2021 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 29–32.

26. Сидоренко Н.С. До визначення поняття «механізм реалізації»: у контексті кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства // Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 21–22 квітня 2021 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 56–59.

27. Сидоренко Н.С. Роль та значення кримінологічного моніторингу в кримінологічній діяльності органів кримінального судочинства // Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 17–18 липня 2019 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 56–58.

28. Сидоренко Н.С. Окремі питання наукового супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства // Сучасні проблеми юридичної науки в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 17–18 березня 2020 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 40–43.

АНОТАЦІЇ

Сидоренко Н. С. Теоретико-прикладні засади кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (доктора наук) за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» (081 – Право). – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021.

Дисертація є одним з перших монографічних досліджень, у якій з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень

правової науки досліджено проблемні питання кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України та сформульовано авторське бачення шляхів їх вирішення.

Охарактеризовано кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства як предмет наукових пошуків; визначено методологію дослідження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України; сформульовано поняття і види кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України; досліджено функції кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України; описано реалізацію кримінологічної політики держави в діяльності органів кримінального судочинства; визначено пріоритети та рівні кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства; охарактеризовано принципи кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства; надано характеристику науковим засадам управління кримінологічною діяльністю органів кримінального судочинства; розкрито наукові засади здійснення кримінологічного моніторингу органами кримінального судочинства; описано взаємодію між органами кримінального судочинства щодо здійснення кримінологічної діяльності; встановлено норми подібності та відмінності між зарубіжним та національним досвідом кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства, надано пропозиції щодо його гармонізації; розроблено засоби виміру ефективності кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства; охарактеризовано механізм реалізації кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства; досліджено інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства.

Ключові слова: кримінологія, кримінальне судочинство, злочинність, органи кримінального судочинства, юридична діяльність, кримінологічна діяльність, кримінологічний моніторинг, запобігання кримінальним правопорушенням.

Sydorenko N. S. Theoretical and applied principles of criminological activity of the bodies of criminal justice of Ukraine. – *The qualification scientific work published as manuscript.*

The Thesis for Scientific Degree of Doctor of Law (Dr. hab.), Specialty 12.00.08 «Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law» (081 – Law). – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2021.

The dissertation is one of the first monographic researches in which with use of modern methods of knowledge, taking into account the newest achievements of legal science problematic questions of criminological activity of bodies of criminal justice

of Ukraine are investigated and the author's vision of ways of their decision is formulated.

The criminological activity of criminal justice bodies as a subject of scientific research is characterized; the methodology of research of criminological activity of bodies of criminal justice of Ukraine is defined; the concept and types of criminological activity of criminal justice bodies of Ukraine are formulated; the functions of criminological activity of criminal justice bodies of Ukraine are investigated; describes the implementation of criminological policy of the state in the activities of criminal justice; priorities and levels of criminological activity of criminal justice bodies are determined; the principles of criminological activity of criminal justice bodies are characterized; to give the characteristic to scientific bases of management of criminological activity of bodies of criminal proceedings; the scientific principles of criminological monitoring by criminal justice bodies are revealed; describes the interaction between the bodies of criminal justice in the implementation of criminological activities; norms of similarities and differences between foreign and national experience of criminological activity of criminal justice bodies are established; developed tools for measuring the effectiveness of criminological activities of criminal justice bodies; the mechanism of realization of criminological activity of bodies of criminal proceedings is characterized; information-analytical support and scientific support of criminological activity of criminal justice bodies are investigated.

In particular, based on the analysis of theoretical principles, legal regulation and practical solution of criminal justice bodies of Ukraine in the field of crime prevention, a theoretical concept of criminological activities of criminal justice of Ukraine, based on the idea of legislative consolidation of the main task of these bodies - crime prevention. with the provision of such activities of equal importance with the efficiency and result of detection, disclosure and investigation of criminal offenses.

Criminological activity of criminal justice bodies of Ukraine is defined in a broad sense as a component of law enforcement activity, which is a set of procedural, organizational, managerial, supervisory, control, informational, analytical, expert, preventive measures taken by entities authorized to detect, prevent, terminate , disclosure, investigation of criminal offenses, as well as judicial review of criminal proceedings in order to identify the causes and conditions of criminal offenses, their elimination, identification of the offender, as well as the victim of a criminal offense; in the narrow sense - is the activity of the criminal proceedings by the prosecution (investigator, coroner, head of the pre-trial investigation body, head of the inquiry body, prosecutor), as well as the court and state forensic institutions, which is carried out at the entrance to such proceedings to identify causes and conditions that contributed to the commission of crimes and criminal offenses, their elimination and minimization of criminogenic influence.

Key words: criminology, criminal proceedings, crime, bodies of criminal proceedings, legal activity, criminological activity, criminological monitoring, prevention of criminal offenses.